

Statistisk analys

Marie Kahlroth
Analysavdelningen

08-563 085 49
marie.kahlroth@hsv.se
www.hsv.se

2011-03-08 2011/2
Regnr: 63-17-2011

Fler studenter och större överskott än någonsin tidigare

Studentantalet har fortsatt att öka och år 2010 fanns det drygt 315 000 helårsstudenter inom högskolan. Det är 15 500 fler än det tidigare rekordåret 2009, då utvecklingen vände efter en period med förhållandevis lågt studentantal. En tillfällig utökning av takbeloppen 2010–2011 samt outnyttjat takbelopp från tidigare år gör att de flesta lärosätena kan få ersättning för hela studentvolymen. Det framgår av universitetens och högskolornas årsredovisningar.

Flertalet lärosäten redovisar positiva ekonomiska resultat. Årets samlade kapitalförändring var ett överskott om 2,8 miljarder kronor – större än någonsin tidigare. Inför 2011 står därmed lärosätena med ekonomiska balanser om närmare tio miljarder kronor sammanlagt.

Fler studenter i högskolan än någonsin tidigare

Efter det tidigare rekordåret 2009 fortsatte antalet helårsstudenter att öka vid nästan alla lärosäten under 2010 och sammantaget ökade volymen med 15 500 helårsstudenter, eller fem procent. Denna analys omfattar de statliga lärosätena samt Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping, dvs. den absoluta merparten av svensk högskoleutbildning. Totalt var antalet helårsstudenter vid dessa 37 lärosäten drygt 315 000 år 2010, vilket är nytt rekord.

Mest ökade studentantalet vid Mittuniversitetet, Linnéuniversitetet, Södertörns högskola, Linköpings universitet, Göteborgs universitet och Stockholms universitet. Vid dessa sex lärosäten ökade antalet med över tusen helårsstudenter. Den största ökningen – både antalsmässigt och relativt sett – hade Mittuniversitetet, där antalet helårsstudenter under 2010 ökade med 1 530, eller 20 procent. Det är andra året i rad som studentvolymen ökat kraftigt och det innebär att antalet helårsstudenter vid Mittuniversitetet har ökat med 40 procent på bara två år.

Även om ökningarna inte är lika stora i absoluta tal har studentantalet relativt sett ökat kraftigt även vid Örebro universitet, Högskolan i Gävle, Högskolan Kristianstad samt Försvarshögskolan. Vid dessa fyra lärosäten har antalet helårsstudenter ökat med tio procent eller mer.

Endast ett fåtal lärosäten redovisar färre helårsstudenter 2010 än föregående år. I de flesta fallen handlar det om en anpassning av studentvolymen till tillgängliga medel, men vid Karolinska institutet exempelvis, är underprestationen enligt årsredovisningen en effekt av att de under tre terminer haft indraget examenstillstånd för sjuksköterskeexamen.

20,7 miljarder kronor i takbelopp 2010 – utfall: 21 miljarder

Lärosätena erhåller ersättning från staten för sina studenter (helårsstudenter) och deras avklarade poäng (helårsprestationer). Takbeloppet anger den maximala ersättningen för respektive lärosäte. För 2010 var universitetens och högskolornas samlade takbelopp 20,7 miljarder kronor. Det samlade värdet av antalet helårsstudenter och helårsprestationer 2010 var 21 miljarder kronor, alltså lite över de samlade takbeloppen.

Lärosätena har möjlighet att spara upp till tio procent av outnyttjat takbelopp över åren (anslagssparande). Efter flera år med lägre utbildningsvolym än takbeloppen medgav hade många lärosäten fortfarande vid ingången av 2010 anslagssparande. De har nu använt anslagssparande från tidigare år och får ersättning för helårsstudenter och helårsprestationer som inte ryms inom årets takbelopp. Det innebär att deras anslagintäkter blir högre än årets takbelopp. Vid utgången av 2010 fanns fortfarande knappt 920 miljoner kronor kvar i outnyttjat takbelopp, dvs. anslagssparande.

210 miljoner kronor återgår till statskassan

Uppsala universitet, Stockholms universitet, Karolinska institutet, Luleå tekniska universitet, Mälardalens högskola, Högskolan i Skövde samt Teaterhögskolan utnyttjade inte hela sina takbelopp 2010. Dessa lärosäten, förutom Karolinska institutet och Teaterhögskolan, hade redan inför 2010 uppnått maximalt anslagssparande (tio procent av takbeloppen) och får inte spara mera. Karolinska institutet har i och med 2010 års utfall uppnått maximalt anslagssparande. Sammantaget innebär detta att 210 miljoner kronor utnyttjat takbelopp återgår till statskassan.

Takbeloppen utökas tillfälligt 2010–2011 med 700 miljoner kronor

För perioden 2010–2011 har riksdagen beslutat att tillföra lärosätena extra medel motsvarande 10 000 helårsstudenter för att möta den ökade efterfrågan från studenterna. Lärosätena har alltså haft möjlighet att ta emot och få ersättning för fler studenter år 2010 än tidigare. Ökningen innebär att takbeloppen tillfälligt ökas med närmare 700 miljoner kronor vid 20 av de lärosäten som omfattas av denna analys (*prop. 2009/10:1*, tabell 4.2). Flera av de lärosäten som fick del av satsningen hade emellertid utnyttjat takbelopp sedan tidigare och hade kunnat ta emot och få ersättning för fler studenter utan att ytterligare resurser tillförts. Nu skjuts i stället deras utnyttjande av anslagssparandet på framtiden.

Vi kan nu konstatera att den tillfälliga utökningen av takbeloppet har använts vid de flesta lärosätena. Undantag är Stockholms universitet, Karolinska institutet och Högskolan i

Skövde, vars utbildningsvolym underskrider deras ordinarie takbelopp. Dessa lärosäten har alltså inte använt utökningen överhuvudtaget. Uppsala universitet – som fick den största ökningen – har avräknat mindre än hälften av utökningen. För Uppsala universitet, Stockholms universitet och Högskolan i Skövde innebär 2010 års utfall att en betydande del av den tillfälliga utökningen återgår till statskassan.

Totala kostnaden 2010: 54,1 miljarder kronor

För 2010 var universitetens och högskolornas totala kostnader för utbildning och forskning 54,1 miljarder kronor. I löpande priser är det fem procent mer än 2009, men med hänsyn tagen till kostnadsutvecklingen rör det sig om en eller ett par procents ökning.

Överskotten växer – ekonomiskt resultat 2010: 2,8 miljarder kronor

Under 2010 fortsatte lärosätenas forskningsintäkter att öka, bl.a. genom att flera universitet tilldelades medel för strategiska forskningsområden, samtidigt som regeringens pris- och löneomräkning var förhållandevis hög (drygt tre procent). Detta i kombination med tillfälligt ökade takbelopp och att flera lärosäten använt anslagssparande från tidigare år och fått ersättning för överproduktion har inneburit ekonomiska överskott för de flesta lärosäten. Alla lärosäten utom fem redovisar positiva resultat, som i de flesta fallen är fem procent eller mer av kostnadsomsättningen. Det innebär ett sammantaget rekordstort ekonomiskt resultat om 2,8 miljarder kronor för 2010. Resultatet fördelas förhållandevis jämnt mellan de två områdena utbildning på grundnivå och avancerad nivå respektive forskning och utbildning på forskarnivå.

De största universiteten, utom Sveriges lantbruksuniversitet, redovisar överskott om mer än 100 miljoner kronor vardera, i de flesta fallen omkring 200 miljoner kronor. Även i relation till omsättningen är de betydande, runt fem procent eller mer. Lunds universitet redovisar för andra året i rad det i särklass största överskottet, drygt 400 miljoner kronor. Det innebär att Lunds universitet inför 2011 har en ingående balans om drygt 1,6 miljarder kronor. Enligt deras årsredovisning ska en miljard av dessa användas de närmaste åren för fortsatt utbyggnad av forskning och undervisning enligt utarbetade planer.

De flesta lärosätena redovisar förhållandevis stora ekonomiska överskott 2010. Enligt flera årsredovisningar pågår personalrekryteringar och satsningar på forskning, men det finns viss eftersläpning i förhållande till de ökade intäkterna. I relation till kostnadsomsättningen är överskotten störst vid Högskolan Dalarna, Högskolan i Gävle samt Örebro universitet – över 10 procent. Högskolan i Gävle kommenterar överskottet med att de medvetet har hållit nere kostnaderna för att kunna möta minskade intäkter i framtiden.

Mindre underskott vid fem lärosäten

Fem högskolor redovisar negativa resultat. För Gymnastik- och idrottshögskolan, Högskolan i Skövde, Konstfack samt Kungl. Musikhögskolan är underskotten relativt små i förhållande

till omsättningen. Enligt årsredovisningen för Högskolan i Skövde beror deras underskott delvis på en planerad satsning för att utveckla högskolans forskningsprofiler. Underskottet för Dans och Cirkushögskolan är större i förhållande till omsättningen, men enligt årsredovisningen är det resultat av en planerlig förbrukning av det balanserade kapitalet. Samtliga underskott täcks mer än väl av balanserat kapital.

Balanserad kapitalförändring: närmare tio miljarder kronor

Ekonomiska över- eller underskott från tidigare år redovisas som balanserad kapitalförändring i balansräkningen. Vid ingången av 2010 var lärosätenas samlade ekonomiska balanser sju miljarder kronor. I och med 2010 års resultat ökar nu balanserna till 9,8 miljarder kronor, vilket är 18 procent av den totala omsättningen. Inför år 2011 har flera lärosäten ekonomiska balanser motsvarande en fjärdedel av omsättningen.

De oförbrukade forskningsbidragen fortsätter att öka

Under flera år har inflödet av medel från externa forskningsfinansiärer varit större än lärosätena har förbrukat. Denna trend fortsatte under 2010. Lärosätenas sammantagna oförbrukade bidrag är nu 14,4 miljarder kronor, jämfört med 12,8 miljarder kronor år 2009 (löpande pris). Dessa medel är bundna till att användas för de forskningsprojekt de är avsedda att finansiera och kan inte disponeras fritt av lärosätena.

Ekonomiskt resultat samt grundutbildningsvolym 2010 enligt lärosätenas årsredovisningar

Lärosäte	Grundnivå och avancerad nivå			Antal helårsstudenter			Lärosätet totalt		
	Takbelopp mkr	Utfall total ersättning mkr	Utfall % av takbelopp	2009	2010	föränd- ring	Resultat 2010 mkr	Balanserad kapital- förändring mkr*	Totala kostnader mkr
<i>Universitet</i>									
Uppsala universitet	1 385,2	1 342,4	97%	21 967	22 695	3%	222,5	749,8	4 840,2
Lunds universitet	1 736,0	1 860,2	107%	27 453	28 223	3%	405,1	1 221,0	5 989,8
Göteborgs universitet	1 761,1	1 815,3	103%	25 605	26 714	4%	231,9	520,6	4 933,2
Stockholms universitet	1 594,9	1 486,7	93%	28 632	29 725	4%	220,8	464,8	3 891,9
Umeå universitet	1 189,8	1 225,6	103%	16 703	17 302	4%	126,0	473,7	3 514,3
Linköpings universitet	1 293,0	1 338,2	104%	17 743	18 857	6%	177,3	486,5	3 024,6
Karolinska institutet **	619,4	551,4	89%	5 594	5 523	-1%	254,5	690,5	4 994,2
Kungl. Tekniska högskolan	1 079,3	1 126,0	104%	13 344	14 073	5%	193,7	292,0	3 286,2
Chalmers tekniska högskola	792,1	823,0	104%	9 664	9 441	-2%	120,8	314,8	2 680,6
Luleå tekniska universitet	602,2	557,5	93%	6 622	7 041	6%	111,8	151,6	1 316,2
Sveriges lantbruksuniversitet	--	--	--	3 793	3 987	5%	32,4	387,8	2 788,0
Karlstads universitet	594,7	612,3	103%	8 168	8 716	7%	45,7	66,7	959,4
Mittuniversitetet	521,0	587,4	113%	7 820	9 350	20%	79,5	149,9	861,2
Linnéuniversitetet	945,6	977,3	103%	14 235	15 575	9%	40,0	97,4	1 495,3
Örebro universitet	662,4	680,3	103%	9 179	10 143	11%	99,1	107,5	979,0
<i>Högskolor</i>									
Blekinge tekniska högskola	302,4	311,9	103%	3 964	4 235	7%	-0,03	22,0	484,0
Högskolan i Jönköping	535,0	551,0	103%	8 415	8 762	4%	41,6	33,6	752,9
Malmö högskola	810,2	806,6	100%	11 917	12 581	6%	75,7	117,6	1 123,4
Mälardalens högskola	590,7	563,7	95%	7 495	8 042	7%	51,3	31,3	774,1
Försvarshögskolan	--	--	--	465	546	17%	35,6	56,0	549,6
Gymnastik- o idrottshögskolan	51,3	53,7	105%	438	401	-8%	-2,5	27,8	102,9
Högskolan i Borås ***	447,6	472,0	105%	6 507	6 553	1%	17,3	79,1	558,1
Högskolan Dalarna	435,3	434,1	100%	7 380	7 256	-2%	66,4	85,7	524,0
Högskolan på Gotland	136,7	145,1	106%	2 535	2 441	-4%	4,1	9,7	195,3
Högskolan i Gävle	411,6	426,7	104%	5 884	6 473	10%	57,7	76,7	510,2
Högskolan i Halmstad	368,4	404,3	110%	5 797	6 078	5%	18,3	34,6	473,0
Högskolan Kristianstad	343,9	352,7	103%	4 952	5 500	11%	25,2	49,5	417,9
Högskolan i Skövde	319,2	302,3	95%	4 381	4 475	2%	-6,7	45,6	409,8
Högskolan Väst	341,2	344,8	101%	4 827	5 134	6%	25,3	14,0	420,7
Södertörns högskola	373,1	377,7	101%	6 277	7 457	19%	11,6	18,1	659,4
<i>Konstnärliga högskolor</i>									
Dans och Cirkushögskolan	48,1	49,4	103%	154	151	-2%	-6,2	21,3	69,4
Dramatiska institutet	81,8	85,6	105%	156	165	6%	2,5	6,6	101,4
Konstfack	129,1	132,6	103%	609	616	1%	-3,3	33,6	156,5
Kungl. Konsthögskolan	58,4	59,4	102%	215	210	-2%	3,3	12,8	64,3
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	111,7	120,7	108%	639	668	5%	-7,2	46,2	168,0
Operahögskolan i Stockholm	17,2	17,1	99%	39	37	-4%	1,3	2,7	23,2
Teaterhögskolan i Stockholm	28,4	27,1	95%	70	65	-7%	1,3	-1,1	39,3
Totalt	20 717,8	21 021,9	101%	299 638	315 211	5%	2 773,7	6 998,0	54 131,5

*) Balanserad kapitalförändring exklusive årets kapitalförändring

**) Inkl. tilläggsanslag 6,2 miljoner kronor enligt 2:56 ap. 10

***) Inkl. tilläggsanslag 7 miljoner kronor enligt anslag 2:54, ap. 22

Sveriges lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan har inget takbelopp.